BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINI INNOVATSION PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASHNING METODIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

Andijon chet tillari instituti tadqiqotchisi

Mavluda Abduraimova Anvarbek qizi

mavludaabduraimova81@gmail.com

https://orcid.org/0009-0000-9147-6917

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar pedagog kadrlarning kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan talablarni tubdan yangilamoqda. Zamonaviy o'qituvchi endilikda nafaqat o'z faniga oid bilimlarni egallagan mutaxassis, balki ta'lim jarayonini mustaqil loyihalovchi, innovatsion pedagogik yechimlarni ishlab chiquvchi, raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadga muvofiq qo'llay oluvchi va ta'lim oluvchilarning mustaqil hamda kreativ faoliyatini tashkil etuvchi professional sifatida shakllanishi zarur. UNESCOning 2023-yilgi Global Education Monitoring hisobotida ta'kidlanishicha, raqamli texnologiyalar ta'limning mazmuni, o'qitish vositalari, baholash va ta'limni boshqarish jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda, biroq texnologiyalardan samarali foydalanish uchun o'qituvchilarni tegishli darajada tayyorlash zarurligi alohida uqtirilgan.[1]

Ayniqsa, xorijiy tillarni, xususan ingliz tilini o'qitish jarayonida mazkur talablar yanada dolzarblashadi, chunki zamonaviy dars faqat grammatik va leksik bilim berish bilan chegaralanmay, ta'lim oluvchilarning kommunikativ, kreativ, tanqidiy fikrlash va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-son qarorida xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish, zamonaviy metodikalarni joriy etish va pedagoglarning kasbiy salohiyatini rivojlantirish vazifalari belgilangan bo'lsa, "O'zbekiston – 2030"

strategiyasida ham ta'lim sifatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish va xorijiy tillarni o'rganish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha strategik maqsadlar qo'yilgan.[2]

Innovatsion pedagogik faoliyat o'qituvchining mavjud tajribasini shunchaki takrorlashidan farqli o'laroq, yangi pedagogik g'oyalarni izlash, yaratish, amaliyotga joriy etish, natijalarni tahlil qilish va o'z faoliyatini takomillashtirishga yo'naltirilgan faoliyatni ifodalaydi. E.M. Rogers innovatsiyalarning tarqalishini yangi g'oya yoki amaliyotning ijtimoiy tizim doirasida qabul qilinishi va qo'llanilishi jarayoni sifatida izohlaydi. Bu yondashuv pedagogik innovatsiyalarni ta'lim jarayoniga mexanik tarzda kiritish emas, balki ularni muayyan pedagogik sharoit, ehtiyoj va maqsadlarga moslashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlashda texnologik, pedagogik va predmetga oid bilimlarning o'zaro integratsiyasi alohida ahamiyat kasb etadi. P. Mishra va M.J. Koehler tomonidan ishlab chiqilgan TPACK konsepsiyasida samarali texnologik ta'lim uchun texnologik bilim, pedagogik bilim va predmetga oid bilimning o'zaro uyg'unligi zarurligi asoslangan. Bu model raqamli texnologiyalarni shunchaki qo'llash emas, balki ularni ingliz tilini o'qitish metodikasi va aniq pedagogik maqsadlar bilan integratsiyalash zarurligini ko'rsatadi. J.C. Richards va T.S. Rodgers esa xorijiy til o'qitish metodikasida yondashuv, metod va o'qitish texnikalarining o'zaro bog'liqligini alohida ta'kidlaydi, bu esa bo'lajak o'qituvchining innovatsion tayyorgarligi nazariy bilim, metodik kompetensiya va real pedagogik faoliyatning integratsiyasi asosida shakllantirilishi lozimligini ko'rsatadi.[2],[3]

Shuningdek, innovatsion pedagogik faoliyatni shakllantirishda refleksiv yondashuv muhim o'rin tutadi. O'qituvchi o'zining pedagogik qarorlari, qo'llagan metodlari va ta'lim natijalarini tahlil qilish orqali kasbiy faoliyatini takomillashtiradi. Shu jihatdan bo'lajak o'qituvchining pedagogik amaliyot, mikroo'qitish, loyiha faoliyati va muammoli pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish jarayonlarida refleksiv faoliyatini tashkil etish innovatsion kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijasida aniqlanishicha, oliy pedagogik ta'lim amaliyotida bo'lajak o'qituvchilarning fan bo'yicha bilimlari bilan ularni innovatsion pedagogik faoliyatda qo'llash qobiliyati o'rtasida muayyan tafovut mavjud. Talabaning ingliz tilini bilishi uning yangi pedagogik texnologiyani tanlashi, muayyan ta'lim vaziyatiga moslashtirishi, o'quv jarayonini loyihalashi va pedagogik natijalarni baholay olishini avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash metodikasida nazariy bilim, amaliy faoliyat, innovatsion loyihalash va refleksiyani yagona pedagogik tizim sifatida tashkil etish zarur.[4]

Ushbu muammoni bartaraf etish maqsadida tadqiqotda quyidagi to'rt komponentga asoslangan takomillashtirilgan metodika taklif etiladi:

- **Motivatsion komponent** — innovatsion faoliyatga qiziqish va ichki motivatsiyani rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, tashabbuskorlik va innovatsion motivatsiya kompetensiyalarini shakllantiradi;
- **Kognitiv komponent** — innovatsion pedagogika, raqamli texnologiyalar va zamonaviy metodlarni o'zlashtirish orqali pedagogik va texnologik bilimni rivojlantiradi;
- **Operatsion-faoliyat komponenti** — innovatsion metodlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash va dars loyihalash orqali amaliy, metodik va raqamli kompetensiyani shakllantiradi;
- **Refleksiv komponent** — o'z faoliyatini tahlil qilish va natijalarni baholash orqali refleksiv, tanqidiy va o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini ta'minlaydi.

Mazkur metodikada muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, case-study, mikroo'qitish, flipped classroom, hamkorlikda o'qitish va raqamli ta'lim vositalari o'zaro integratsiyalangan holda qo'llaniladi. Bunda talaba tayyor metodik ko'rsatmalarni bajaruvchi emas, balki pedagogik muammoni aniqlovchi, innovatsion yechim ishlab chiquvchi, uni sinovdan o'tkazuvchi va natijasini tahlil qiluvchi faol

subyekt sifatida ishtirok etadi. Metodik jarayonni "motivatsiya → bilim → loyihalash → amaliy qo'llash → refleksiya → takomillashtirish" sikli asosida tashkil etish bo'lajak o'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi.[5]

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini faqat lingvistik bilim va an'anaviy metodik ko'nikmalar bilan cheklash zamonaviy ta'lim talablariga to'liq javob bermaydi. Tayyorgarlik motivatsion, kognitiv, operatsion-faoliyat va refleksiv komponentlarning uzviy integratsiyasi asosida shakllantirilishi zarur. Takomillashtirilgan metodika bo'lajak o'qituvchining innovatsion pedagogik g'oyalarni yaratish, zamonaviy texnologiyalarni pedagogik maqsadga muvofiq tanlash, ta'lim jarayonini loyihalash, innovatsion yechimlarni amaliyotda qo'llash va o'z faoliyatini refleksiv baholash kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education – A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023. – 424 p.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 19-maydagi PQ-5117-son qarori. Xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish va xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmoni. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida.
4. Rogers E.M. Diffusion of Innovations. – 5th ed. – New York: Free Press, 2003. – 551 p.
5. Mishra P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108, No. 6. – P. 1017–1054.

6. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – 410 p.